

2. COLÍN, MARISELA (2003): El insulto: estudio pragmático-textual y representación lexicográfica, tesis de doctorado, en http://www.tdr.cesca.es/TESIS_UPF/AVAILABLE/TDX-1230103-114332//tmcr1de1.pdf.
3. GARCÍA-MEDALL, JOAQUÍN-A.ÁLVAREZ TEJEDOR, coord. (2008): «El insulto desde la pragmática intercultural».
4. MARTÍN, JAIME (1974), Diccionario de expresiones malsonantes del español. Léxicodescriptivo, Madrid, Ediciones Istmo, 2ª ed.
5. MONTERO, EMILIO (2007): «Palabras malas & villanas (Alfonso X: Partidas). La oralidad en las tradiciones discursivas jurídicas».
6. SEGURA, FÉLIX (2005): «Verba vituperosa: el papel de la injuria en la sociedad bajomedieval», en R. García Bourreliey y J. M. Usunáriz.
7. TEODOROU, ANGELINA E. (2014) Which countries still outlaw apostasy and blasphemy? <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/05/28/which-countries-still-outlaw-apostasy-and-blasphemy/>

УДК 811.1

Á HISTORIA DA LINGUA GALEGA. SÉCULO XX

Xosé Manuel Sanchez Rey
 Universidad de Á Coruña
 Á Coruña, España

Аннотация: В статье речь идет об особенностях развития галисийского языка на протяжении XX века. Подробно рассматриваются этапы становления галисийского как самостоятельного языка в разные исторические периоды предыдущего столетия: годы гражданской войны, эпоха правления Франко, современный этап.

Ключевые слова: галисийский язык, миноритарный язык, послевоенные годы.

Abstract: The article is about the peculiarities of the development of the Galician language throughout the 20th century. The author examines stages of the formation of Galician as an independent language during different historical periods of the last century: years of Civil War, the rule of Franco, the present stage.

Keywords: Galician language, minority language, post-war years.

Durante o século XX avanza o proceso de recuperación cultural iniciado no XIX e o galego comeza a usarse en ámbitos de que fora varrido nos cales a súa presenza era certamente escasa (narrativa, ensaio, discurso político, correspondencia privada etc.). Hai varios períodos diferenciados ao

long do século XX que convén termos presentes. Así as cousas, débese ponderar a creación das “Irmandades da Fala” no ano 1916, ligadas ao nacemento do nacionalismo, e que teñen como finalidade a utilización exclusiva do galego en todo o tipo de actos e escritos, ben como impulsionaren a narrativa e o teatro. Por súa vez, a “Xeración Nós” estende o uso do galego a todos os xéneros literarios e será a responsábel da revista *Nós*, escrita integramente en galego e fundada en 1920. No ano 1923 constitúese o “Seminario de Estudos Galegos”, formado por universitarios que investigan a Galiza desde diferentes campos: histórico, social, político... A última institución importante da época é o Partido Galeguista (fundado en 1931), en que militarán durante a II República personalidades como Castelao ou Bóveda, quen redactará un Estatuto de Autonomía de Galiza, en que se inclúe o ensino do galego e en galego; aprobado por referéndum en xuño de 1936, non poderá entrar en vigor ao se iniciarse a Guerra Civil poucos días despois, pero favorecerá a consideración de Galiza como nacionalidade ao instaurarse a Monarquía Parlamentar despois da morte do ditador Franco en 1975.

Por outro lado, se no renacemento do século XIX apareceron algúns tratados gramaticais, saíran do prelo durante estes anos os traballos, de moi desigual rigor filolóxico, de José Santiago Gómez (*Filología de la lengua gallega*, 1918), Ramón Alvaríño (*Compendio de gramática galega*, 1919), Manuel Lugo Freire (*Gramática do idioma galego*, 1922) ou Couceiro Freijomil (*El idioma gallego*, 1935). As Irmandades contribúen para o labor coa publicación do *Vocabulario castellano-gallego* (1933), en canto que se tamén suma o Seminario de Estudos Galegos coa obra *Algunhas normas para a unificación do idioma galego*, saídas á rúa no mesmo ano que o *Vocabulario*. Desde as instancias da Real Academia Galega, fundada en 1906, trabállase durante os anos 1913-1928 no louvável esforzo de elaborar un dicionario bilingüe galego-castelán.

Fronte a esta emerxente situación cultural, o uso do galego como vehículo de comunicación segue o camiño oposto: aínda que continúa a ser moi maioritaria no país (lingua única de aproximadamente o 90% da poboación, as clases traballadoras galegas), continúa o proceso de substitución polo español, que avanza como lingua de relación habitual, en canto o número de falantes monolingües en galego vai mingando. Como causas deste proceso podemos citar o aumento da urbanización, a aparición da radio e o maior índice de alfabetización, realizada exclusivamente en español. No que se refire á lingua utilizada na escrita, non existe aínda un modelo único, xa que continúan os intentos de crear unha norma unificada. Hoxe coñécese este período como o do “galego enxebrista” ou “diferencialista”, porque a intención dos escritores e das escritoras é marcaren a diferenza co español e deixaren patente que son dúas linguas

independentes, para o cal elixen recurrentemente o portugués como modelo e se esforzan por limporen a lingua de españolismos.

A sublevación fascista de xullo do 36 e a subsecuente Guerra Civil botou ao lume as ansias e os soños dos intelectuais e políticos nacionalistas galegos. Cando comeza a contenda, a Galiza fica axiña baixo o dominio dos sublevados e iníciase unha forte represión xeneralizada. Os novos camiños da vida impostos teñen o terror e a represalia como eixos estruturais. Algúns galeguistas, como Alexandre Bóveda, foron asasinados e outros, como Afonso Daniel Castelao, tiveron de se exiliar para conseguiren sobrevivir; proliferaron expedientes e procesos para os membros do movemento nacionalista; as cadeas comezaron a recibir militantes do galeguismo, como é o caso de Ricardo Carvalho Calero e doutras ideoloxías disonantes cos rebeldes. Sexa como for, o movemento nacionalista e intelectual galego adormeceu durante un certo tempo na longa invernía ditatorial.

Os primeiros anos da posguerra significan a perda de militantes activos da causa galeguista e, por outra, a contemplación triste do derrubamento do proxecto nacional para Galiza tan traballado e fertilizado durante os anos precedentes. Todo o esplendor anterior fica reducido ao silencio, e durante os primeiros anos da ditadura son os intelectuais do exilio americano os que manteñen viva a cultura galega creando editoriais, revistas, programas de radio... A capital da cultura galega é agora Bos Aires con figuras como Afonso Daniel Castelao, Rafael Dieste, Luís Seoane, Blanco Amor etc. Na Galiza, o galego convértese nunha lingua inferior, que só se utiliza coa familia ou coas amizades, pois o seu uso público podía traer consigo represalias de diverso tero, como a a perda do traballo ou mesmo da liberdade.

O ano 1950, en que morre Castelao, supón para o galeguismo histórico o retorno á preocupación pola realidade do país, aínda que agora os parámetros han ser maiormente culturais ou eruditos, de forma que non poñan en tea de xuízo o sistema autoritario. Ten esta data a súa importancia por se fundar nela a editorial “Galaxia”, primeira empresa galega desta natureza nada durante o franquismo e fíto con que o pensamento crítico sobre a situación da Galiza principia a acordar do sono en que estivera prostrado. Persoas como Fernández del Riego, Piñeiro, Illa Couto, Ramón Cabanillas etc. participan no seu nacemento; mais lonxe fican, polo contexto gobernamental, as reivindicacións políticas, o soño da confraternización dos diversos pobos e nacións ibéricas, e moi perto está, no entanto, o verniz con que se disimulan estas ansias, condutor dun galeguismo de marcada e única índole cultural. Na directiva desta empresa editorial Ramón Otero Pedrayo asumirá a presidencia do Consello de Administración; oo primeiro libro editado foi *Antífona da cantiga*, de Ramón Cabanillas, saído do prelo no ano 1951, seguido, logo, das obras de Ánxel Fole, Álvaro Cunqueiro, Carballo

Calero etc. Tencionábase, deste modo, crear consciencia galeguista proxectada nas novas xeracións.

Na década de 50 tamén terá un papel relevante a editora viguesa “Monterrey”. Nela publicará en 1953 Fermín Bouza-Brey a primeira edición da peza teatral de Gabriel Feixoo de Araúxo *Entremés Famoso sobre da Pesca no Río Miño* (1671), tamén coñecida como *A Contenda dos Labradores de Caldelas*. O selo editor Monterrey contribuirá definitivamente para o coñecemento da literatura galega dos Séculos Escuros.

Na década de 60 e 70 xorden varios partidos nacionalistas, clandestinos e minoritarios (Unión do Povo Galego, 1964; Partido Socialista Galego, 1965), e créanse asociacións culturais que loitan polo idioma e cultura galegos (O Galo, de Santiago de Compostela; O Facho, da Coruña; Alexandre Bóveda, da Coruña; etc.), ao paso que comeza a haber unha certa tolerancia desde a esfera oficial: así, no ano 1963 celébrase pola primeira vez o Día das Letras Galegas e fúndase a revista *Grial*, en canto en 1965 se crea a Cátedra de Lingua e Literatura Galega na Universidade de Santiago. Por seu turno, no ano 1974, TVE comeza a emitir en galego a media hora do programa *Panorama de Galicia*.

Pese a este proceso de recuperación de usos e de prestixio cultural, o fenómeno da españolización social avanza durante a etapa da ditadura franquista a un ritmo moito máis acelerado. A partir da década de 60 aumenta o éxodo do campo á cidade, o que implica un aumento do uso do español por imitación das clases altas ou medias. Por súa vez, o ensino, cada vez máis universal desenvólvese exclusivamente en castelán e a Igrexa, na súa maioría utiliza, o castelán e esa será a lingua da liturxia cando o Concilio Vaticano II (1963) abandone o latín. Mais, malia todos os atrancos, o galego continúa a ser, no ano 1975, a lingua maioritaria do país (75-80%).

No ano 1975 morre o ditador Francisco Franco e tres anos máis tarde as Cortes españolas aproban a Constitución vigorante. Estabelécese nela a cooficialidade de galego e español na Galiza. O recoñecemento oficial prodúcese no ano 1981, no Estatuto de Autonomía, que establece que “a lingua propia da Galiza é o galego” e que “ninguén poderá ser discriminado por causa da lingua”. No ano 1983 entrou en vigor a Lei de Normalización Lingüística, que regula o seu uso nas diversas administracións e servizos.

O galego convértese na lingua oficial da administración autonómica, cando menos no plano escrito: da Xunta da Galiza e todas as súas Delegacións e do Parlamento. O seu ensino é obrigatorio nos niveis de ensino Primario e Secundario, onde se establece tamén que polo menos dúas materias máis deberán ser impartidas nesta lingua. No ensino universitario xa non rexeen estas normas. En setembro de 2004 o Parlamento galego aprobou por unanimidade o Plano Xeral de Normalización da Lingua

Galega: 445 medidas destinadas a potenciar o galego. En setembro de 2005 o Consello de Europa recomenda que en Galiza o ensino sexa “principalmente en galego”. No curso 2007-2008 entra en vigor o decreto que establece que en Primaria e ESO polo menos o 50% das materias sexan en galego. A partir de aquí, xorden voces da dereita española e españolista protestando porque en Galiza xa non se pode estudar en castelán, que, segundo esa visión, estaría discriminado fronte ao galego. Mais tamén se protesta porque o galego continúa a ser a lingua discriminada e o decreto non se aplica en moitos centros. Na primavera de 2010 foi aprobado un novo decreto que reduce a presenza do galego ata un máximo do 50% e pretende introducir como lingua vehicular do ensino o inglés. As persoas comprometidas coa lingua e coa cultura galegas ven nesta disposición un retroceso que pode implicar consecuencias moi negativas no futuro, sobre todo na perda de falantes. Noutras administracións e institucións, o galego está practicamente ausente, como no ámbito da administración do Estado e da xudicial. A Igrexa Católica permite o seu emprego nas misas, pero a súa hierarquía, case toda foránea, prescinde do seu uso.

Cualitativamente está hoxe presente en ámbitos anteriormente impensábeis, pois é utilizado nas actividades políticas, institucionais, universitarias e culturais. Mesmo parece que o seu uso comercial comeza a ser economicamente rendíbel e prestixia certos produtos. Neste século XXI temos de ter en conta o seu uso na Internet, pois a lingua que fique fóra dela non terá futuro. Hai moitas webs, foros, chats, blogs en que é frecuente o galego. Existe o OpenOffice e outros programas en galego, para alén dos correctores ortográficos adecuados. Disponse xa de tradutores gratuítos en liña para case todos os idiomas.

Tocante ao plano cuantitativo, a realidade é, porén, cada vez máis negativa: a perda do número de falantes continúa acelerándose. A pesar de que se recoñece que o seu uso é, en xeral, maioritario, todas as enquisas indican que este uso decrece segundo é menor a idade dos entrevistados. Ata hai pouco tempo era a lingua exclusiva no ámbito rural, mais xa non o é

Finalmente, na procura dunha norma escrita, entramos na fase do galego estándar; ao haber un estudo sistemático da lingua pódese fixar con maior coñecemento unha norma culta, da que se van eliminando dialectalismos, arcaísmos e hipergaleguismos, ao tempo que se adapta á nova situación social (máis ámbitos de uso) e académica (vehículo para outras materias).

Bibliografía

1. Ferreiro, M. (1997): *Gramática histórica galega*. Vol. II. *Lexicología* (Santiago de Compostela: Laiovento).

2. Ferreiro, M. (1999) [1995]: *Gramática histórica galega*. Vol. I. *Fonética e morfosintaxe* (Santiago de Compostela: Laiovento).
3. Freixeiro Mato, X. R. & Sánchez Rei, X. M. & Sanmartín Rei, G. (2005): *A lingua literaria galega no século XIX* (A Coruña: Universidade da Coruña).
4. Freixeiro Mato, X. R. (2002) [1997]: *Lingua galega: normalidade e conflito* (Santiago de Compostela: Laiovento).
5. Mariño Paz, R. (1998): *Historia da lingua galega* (Santiago de Compostela: Sotelo Blanco).
6. Ogando Valcárcel, V. & González Guerra, A. (2012): *Lingua galega e literatura*. Dispoñíbel en <http://www.ogalego.eu>.

УДК 811

EL CONCEPTO DE FIDELIDAD: UN ENFOQUE SOCIOLÓGICO-FILOSÓFICO

Valeeva Alsu Maratovna
Universidad de Osuna
Osuna, España

Аннотация: В статье речь идет о концепте «верность». Концепт рассмотрен с философской и лингвокультурологической точек зрения. Особое внимание уделено формированию концепта «верность» в менталитете испанского народа.

Ключевые слова: верность, концепт, лингвокультурология.

La reflexión en torno a la fidelidad ha recuperado su importancia en los últimos años, impulsada por la creatividad de algunos filósofos personalistas, e incluso por las nuevas corrientes empresariales norteamericanas, que la entienden como un valor emergente a revalorizar. Aunque también otra corriente, contraria a estas, considera que la fidelidad es la virtud de los débiles. La antigua doctrina sobre la fidelidad se ha vuelto demasiado abstracta, ha perdido su fuerza e incluso está suscitando, en algunos casos, la desconfianza; se llega incluso a sospechar en ella un frío conservadurismo, un cierto miedo al riesgo, que incitan secretamente a prevenirse contra las luchas de la vida. El hombre fiel ha muerto. Entonces, ¿quién tiene la razón? ¿es posible hablar hoy de fidelidad? Creemos que más que nunca, por eso queremos emprender este viaje sociológico, filosófico y un tanto histórico para explicar y analizar los procesos que nos llevan a revalorizar ciertas virtudes antiguas, a cambiar nuestra cultura y nuestros conceptos como consecuencia de ello. El cambio no significa algo necesariamente malo, es un hecho que merece ser investigado.